

Nærøysund
kommune

Håndbok i begynneropplæring for skolene i Nærøysund

Innhold

	side
<i>Forord</i>	4
<i>Språkløyper</i>	5
Hvorfor bruke Språkløyper?	5
Innhold	5
Organisering	5
<i>Kommunal begrepsplan</i>	6
Hvorfor bruke kommunal begrepsplan?	6
Innhold	6
Organisering	6
<i>Rask Bokstavinnlæring</i>	7
Hvorfor rask bokstavinnlæring?	7
Hva innebærer rask bokstavinnlæring:	8
Organisering	8
<i>iMAL</i>	9
Hvorfor iMal?	9
Innhold	9
Organisering	9
<i>Aski Raski</i>	10
Hvorfor AskiRaski?	10
Innhold	10
Organisering	11
Vite mer?	11
<i>Stasjonsarbeid med veiledet lesing</i>	12
Hvorfor stasjonsarbeid	12
Innhold	12
• Stasjon 1: Lærerstyrt stasjon	12
• Stasjon 2: Aktivitet	13

• Stasjon 3: Individuelle oppgaver	13
• Stasjon 4: Skrivestasjon	13
Forslag til Organisering	14
<i>Skriving fra første dag</i>	15
Hvorfor skriving fra første dag?	15
Innhold	15
Organisering	16
Rammeleik	17
Hvorfor rammeleik?	17
Innhold	17
Organisering	18
Intensiv opplæring i lesing og skriving	19
På sporet	20
Høytlesing	22
Hvorfor lese høyt?	22
Innhold	22
Organisering	22
Kartlegging	23
Hvorfor kartlegging?	23
Innhold	23
Organisering	23
SOL (systematisk observasjon av lesing)	24
Nettsted	25
Vedlegg:	
Plan for begrepsutvikling 1.-2.trinn	26

Forord

Samfunnsplanen for Nærøysund kommune setter fokus på Gode liv i Nærøysund.

Å fremme gode oppvekstvilkår for barn og unge, og utjevne sosiale forskjeller i befolkningen, er et hovedområde innenfor oppvekst og familie. Gode grunnleggende ferdigheter hos elevene legger til rette for at barn og unge skal føle mestring, og kunne delta aktivt i skole og fritid. Det gjør vi blant annet gjennom god og systematisk begynneropplæring og oppfølging av barnas utvikling fra første skoleår.

Begynneropplæringen retter seg mot profesjonell og tidlig innsats for utvikling og læring både i barnehagen og skolens 1. – 4. trinn. Begynneropplæringen har som mål å bidra til inkludering av alle, og forebygge frafall fra skole og utenforskap. Sentrale områder er begrep, hurtig bokstavinnlæring, veiledet lesing, digital kompetanse, bruk av uterom og lekbasert læring som rammelek og stasjonsarbeid. Planen for begynneropplæringen henger tett sammen med opplæringslovens § 1-4. Tidleg innsats på 1. – 4. trinn, som presiserer at skolen skal sørge for at elever som står i fare for å bli hengende etter i lesing, skriving eller rekning, raskt får egna intensiv opplæring slik at forventna progresjon blir nådd.

Utvikling av språk, begrep, lesing og skriving er sentralt i begynneropplæringen, og kommunen satte tidlig ned en arbeidsgruppe for å utarbeide en felles plan for Nærøysund. Planen er basert på nasjonale strategier, kompetanse hentet fra nasjonale senter innenfor lesing og skriving, Språkløyper, erfaringer fra andre kommuner, samt eksisterende planverk i tidligere Nærøy og Vikna. Skolene i Nærøysund har også en felles leseplan, der fokus på lesestrategier er godt dokumentert. Det er vesentlig at planen henger sammen med andre temaplaner under utarbeidelse, for eksempel plan for foreldresamarbeid, og andre delplaner.

Parallelt med utarbeidelsen av planen har lærere på 1. – 4. trinn deltatt i felles kursing, erfaringsutveksling, kollegaveiledning og forskningsbasert arbeid for å øke kompetansen knyttet til begynneropplæring. Dette arbeidet forsterkes gjennom lærerspesialistfunksjonen i lesing og regning som Utdanningsdirektoratet har innvilget kommunen i 2020 – 2022, med mulig forlengelse. Lærerspesialistene har avsatt tid til å følge opp, og støtte lærerne på de ulike skolene i innføringen av planen, og til å støtte ledere som skal sikre gjennomføring av det systematiske arbeidet.

Håndboka for Begynneropplæring tar utgangspunkt i Fagfornyelsen og fornyet læreplan i fag. Den beskriver metoder og faglige prioriteringer som skal brukes i begynneropplæringen, som alle ansatte på 1. – 4. trinn er forpliktet til å benytte i sin undervisning. Målsettingen er at elevene i større grad har forventet progresjon i lesing, skriving og regning og mestrer å følge ordinær undervisning på høyere årstrinn, noe som innebærer at de fleste elevene i Nærøysund skal prestere over kritisk grense på kartleggingsprøvene på 1. – 3. trinn i lesing og 2. trinn i regning.

Jeg ønsker alle lykke til med et viktig arbeid til beste for barna i kommunen vår!

Kirsti Sandnes Fjær
kommunalsjef for Oppvekst og familie.

Språkløyper

Hvorfor bruke språkløyper:

Språkløyper er en nasjonal strategi for språk, lesing og skriving igangsatt av Kunnskapsdepartementet.

Det er gratis, nettbaserte kompetanseutviklingspakker til bruk for ansatte i den enkelte skole og barnehage. De legger til rette for erfaringsdeling, kunnskaps- basert arbeid og utvikling av kollektiv kompetanse.

Innhold

Språkløyper inneholder mange kompetanseutviklingspakker, for barnehage, barnetrinn, ungdomstrinn og videregående skole. Strategien gjelder alle barn, men har fem grupper som får ekstra oppmerksomhet: Minoritetsspråklige, gutter, barn med språkvansker, elever med lese- og skrivevansker og elever med stort læringspotensial.

Organisering

Kompetanseutviklingspakkene skal brukes til felles, profesjonell kompetanseutvikling på den enkelte arbeidsplass, og ledes lokalt av ledere og ressurspersoner.

I hver økt finnes det fagstoff i form av filmer eller tekster og varierte oppgaver for personalet.

Lærerne jobber i grupper med oppgaver fra Språkløyper.

Språkløyper

[Lenke til språkløyper \(UiS\)](#)

Kommunal begrepsplan

Hvorfor bruke kommunal begrepsplan?

Utviklingen av ordforrådet er en av faktorene som er av størst betydning for lese- forståelsen. Det er viktig å jobbe bevisst med vokabularinstruksjonen.

Tre viktige prinsipper for vokabularinstruksjon som øker sjansen for at elevene lærer ordene:

1. Å gi en definisjon og kontekstualisere ordet.
2. Å la elevene være aktive i bearbeidningen av ordet.
3. Å la elevene møte ordet mange ganger i meningsfulle kontekster.

Tips: Se fagfilm under "lesing som grunnleggende ferdighet" i Språkløyper.

Planen er laget for å sikre en mer kvalitativ innlæring av begreper som barn og elever må ha god kjennskap til for å kunne begripe og forstå sammenhenger i ulike tekster og fag.

Innhold

Læreren må vurdere hvilke ord det er viktig å jobbe med, når og hvordan. Samtidig er det lurt å reflektere over hvilke ord er det som bør gjennomgå før lesing. Har sentrale ord i teksten flere betydninger? Hvordan kan man som lærer/ voksenperson i klasserommet hjelpe elevene til å bruke de nye ordene? Det er viktig å arbeide med ordene før, under og etter lesing.

Organisering

Plakat med ukas begrep i klasserommet, og egen rubrikk på ukeplanen. Veileda lesing.

Vedlegg: Plan for begrepsutvikling

Rask Bokstavinnlæring

Hvorfor rask bokstavinnlæring:

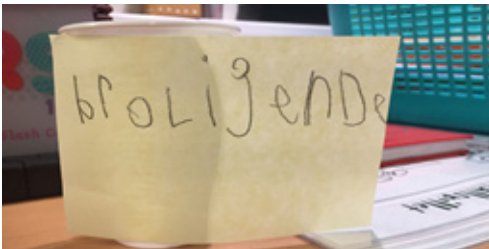
- Bedre tid til repetisjon
- Behov for tilpasset opplæring gjør at det kan være lurt å bruke relativt kort tid på felles bokstavinstruksjon.
- Unngår å avlære feilskrivning.
- Mer tid til lesing og skriving.
- Raskere tilgang til skrift.
- Mulighet for differensierte lese- og skriveøkter.
- Man lærer alle bokstavene man trenger for å lese, helt fra starten.

Sikker bokstavkunnskap er et av de viktigste opplæringsmålene i begynner- opplæringen, og en forutsetning for å oppnå gode lese- og skriveferdigheter i et alfabetisk skriftspråk. God bokstavkunnskap kjennetegnes av at elevene gjenkjenner bokstaven og kan si hva den heter, at koblingen bokstav- bokstavlyd er automatisert og at elevene kan skrive bokstaven korrekt.

Like viktig er også automatisering av komplekse grafem.

Det er stor variasjon i elevenes bokstavkunnskap ved skolestart. Læreren bør skaffe seg oversikt over ferdigheter i bokstavgjenkjenning og bokstavgjenkalling til den enkelte elev, slik at det kan settes inn tiltak så tidlig som mulig.

Bevissthet rundt språkets lyder og bokstavferdigheter avgjør hvor godt man lærer å lese.

Hva innebærer rask bokstavinnlæring:

- Tilgang til alle bokstaver i klasserommet.
- Arbeid med språklig bevissthet parallelt med bokstavinnlæring.
- Kobling bokstav-lyd. Første lyd/siste lyd. Fonologisk bevissthet. Hvordan gjør jeg med munnen og tunga?
- Bokstaven har både et navn og en lyd.
- I leseinnlæring bør fokuset være på bokstavlyden.
- Bokstavlydene til konsonantene er mer funksjonelle i lydsyntesen enn det bokstavnavnet er.
- Bokstavgjenkjenning- og gjenkalling for å sikre automatisering av bokstav-lyd og komplekse grafem-lyd kombinasjoner.
- Å bruke tekstbehandling sammen med lyd støtte gir mange repetisjoner av kobling lyd-bokstav.
- Bokstavjakt/gjenkjenne bokstaven i tekst.
- Skal lære både de store og små bokstavene parallelt helt fra starten.
- Trene på skrivemåten/retning.
- Lesebokstaven skal være mest mulig lik skrivebokstaven.
- Bokstavinnlæringen må raskt knyttes til å lese og analysere ord i skrift.
- Lese ord som inneholder bokstaver som elevene har lært slik at de får trening i å benytte det alfabetiske prinsippet.

Organisering

- Korte intensive bolker med bokstaver fungerer best.
- 2 bokstaver i uka eller 1 hver dag er rask progresjon.
- Rekkefølgen avhenger ofte av type leseverk.
- Lurt å spre formlike og lydlike bokstaver fra hverandre i tid.
- Kartlegging underveis for å fange opp bokstavkunnskapen hos den enkelte elev.

[Lenke til språkløyper \(UiS\)](#)

IMAL

Hvorfor Imal?

Ved å bruke iMAL kan elevene se, og forme bokstaven, mens de sier/hører lyden, og dermed automatisere forbindelsen mellom språklyd og bokstav. Eleven blir mer fonetisk og språklig bevisst når de kan støtte seg til lyd og bokstav. Det er viktig å så tidlig som mulig automatisert forbindelsen mellom språklyd og bokstav.

iMAL bruker tre nivåer i innkodingsprosessen av bokstaver:

1. Lagring i hukommelsen
2. Gjenhenting fra hukommelsen
3. Vedlikehold av innkodede bokstaver

Innhold

Imal kan brukes på to ulike arenaer. Enten papirform, med lese- og skriveoppgaver med de bokstavene elevene til enhver tid har lært, eller på nettbrett/datamaskin med egen feidepålogging. På nettbrett/data er det varierte oppgaver for å koble bokstav-lyd, med nok repetisjoner. Dette for å automatisere forbindelsen mellom fonem og grafem.

Det er flere korte opplæringsfilmer for voksne som skal undervise med iMAL.

Organisering

iMAL kan brukes både av enkeltelever, på liten gruppe eller i hel klasse. Det er også fine øvelser til bruk på stasjonsarbeid. Ved pålogging med egen tilgang, kan læreren observere elevens arbeid, og elevene kan fortsette arbeidet hjemme.

iMAL skal brukes i intensive økter.

Vite mer:
imal.no

Aski Raski

HVORFOR Aski Raski

Aski Raski er et nettbasert verktøy for intensiv lesetrening.

Elever lærer å lese gjennom trening i å høre, finne, skrive og lese enkeltord. I Aski Raski blir enkeltord brutt ned til én og én lyd som settes sammen til stavelser og ord. Slik blir elevene gode til å uttale både lyder og ord hurtig og rett.

Innhold

HØR, FINN, SKRIV, LES

Vi tror på at variasjon skaper motivasjon. Derfor består lesetreningen i Aski Raski av bokstavelig talt tusenvis av ord og øvelser, delt inn i fire områder; høre, finne, skrive og lese. Basert på professor Torleiv Høiens teorier for hva som er normal leseutvikling, hjelper Aski Raski elevene å gjenkjenne, analysere og gjenkalle lyder, stavelser og ord på varierende måter og med umiddelbar bekreftelse på om oppgaven ble riktig besvart.

Siden Aski Raski først ble lansert tidlig på 2000-tallet har mer enn 70 prosent av alle norske skoler brukt programmet som et supplement til ordinær leseinnlæring.

Organisering

TILPASSET LÆRING

I løpet av kun ti minutter kan elevenes tekniske leseferdigheter kartlegges slik at lesetreningen kan tilpasses den enkelte elevens behov. Læreren kan følge med på elevens fremgang i programmet, som også gir veiledning og forslag til hva eleven bør trene mer på. Fin å bruke i spesialundervisning med fokus på det eleven trenger å øve mer på.

I ULIKE UNDERVISNINGSFORMER

I tillegg til å være et verktøy for enkeltundervisning, har mange et stort utbytte av å bruke Aski Raski sammen med grupper av elever. Programmet egner seg også godt i stasjonsundervisning.

Aski Raski kan også brukes i hel klasse, elevene trenger da hver sin datamaskin eller iPad. Med egen pålogging kan eleven fortsette å jobbe der han avsluttet sist. Lærer har mulighet til å følge med på hva eleven har gjort, eller gi lekser i Aski Raski, med egen lærertilgang.

Vite mer?

askiraski.no/

Stasjonsarbeid med veiledet lesing

Hvorfor stasjonsarbeid?

Stasjonsarbeid er en metode å bruke for å tilrettelegge for tilpasset undervisning. Metoden kan brukes innenfor de fleste fag og er godt egnet for opplæring innenfor lese-, skrive-, språk- og grunnleggende matematikkopplæring.

Stasjonsarbeid lærer barna gode rutiner, og barna vet hva som forventes av dem. Det gir læreren mulighet til å sjekke ut enkeltelever, og oppfølging av enkeltelever er lettere. En har varierte aktiviteter i en naturlig "setting", og mulighet til å arbeide med ulike oppgaver på samme tid.

Hva innebærer stasjonsarbeid med veiledet lesing:

Stasjon 1: Lærerstyrt stasjon

Veiledet lesing

I veiledet lesing deles elevene i grupper ut fra leseferdigheter. Elevene og læreren sitter slik at alle ser hverandre. Det arbeides gjerne med småbøker, og elevene har samme tekst foran seg. Målet for økta med veiledet lesing skrives opp og kommuniseres tidlig i samtalen. Læreren aktiverer forkunnskap, og elevene får assosiere fritt rundt temaet før lesingen starter. Man avslutter økta ved å se tilbake på målet for lesingen og reflekterer over hva elevene har lært.

- Klargjøre målet for økten, f.eks.: «I dag skal vi øve på bokstaven –s»
- Presentasjon av boka
- Studere bildet på forsiden- hva tror dere boken handler om?
- Studere tittelen - hva vet elevene om emnet?
- Kan gjerne ha med rekvisita til emnet
- Samtale og utveksle erfaringer om emnet.
- Se på bildene inni boken, samtale om dem.
- Snakke om teksten, f.eks.: hvor mange –s finner du? Finner du rimord?
- Lese teksten høyt for dem.
- Medlesing
- La elevene prøve å lese ett og ett ord, en og en side.
- Forklare oppgaven som hører til. Boken skal leses i leselekse.

[Lenke til språkløyper \(UiS\)](#)

[Lenke til fagfilm](#)

Gjennomgang av leselekse - leseforståelse

Å forstå innholdet i en tekst er målet for all lesing.

Forskning viser at leseforståelse hovedsakelig er basert på to ting:

1. at barnet automatisk og med god flyt kan avkode ord og
2. at barnet kan forstå betydningen av ordene som hun møter i teksten.

For å kunne utvikle god leseforståelse må begge disse tingene være på plass. Leseleksa må gjennomgåes med elevene før de skal øve hjemme.

Stasjon 2: Aktivitet

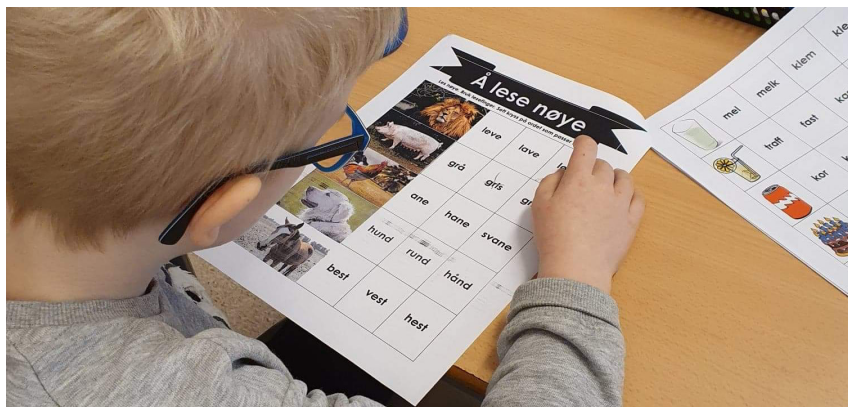
Spill, konstruksjon, forming , fysisk aktivitet og lignende

Stasjon 3: Individuelle oppgaver

Stillelesingsstasjon, nettbrettaktivitetet (Aski Raski, GraphoGame.....), gjøre ferdig andre oppgaver

Stasjon 4: Skrivestasjon

Eksempler på dette kan være handlelister, rimord, skrive til bilder, skrive av dikt, vitser eller gåter. Trekke ting fra ting-boksen og beskrive tingen. Bokstavkort (sette sammen bokstaver til ord), trekke kort m/ord som skal skrives i skriveboka, Trekke uke-ord og lese høyt for gruppa, spørre hverandre om første/siste lyd, skrive brev, ulike oppgaver.

Forslag til organisering

- Gjerne en til to dager i uka.
- Elevene er delt i grupper på tre til fem etter leseferdigheter (veiledet lesing)
- Tre til seks stasjoner, cirka ti til femten minutter arbeid på hver stasjon
- En lærerstyrt stasjon. De andre gruppene kan ikke spørre læreren om hjelp. (Lurt med en innkjøringsperiode med egenarbeid også på den lærerstyrte stasjonen, slik at læreren er frigjort til å hjelpe elevene)
- Hver gruppe har en leder, som står først i rekka og har spesielt ansvar.
- Vurdering for læring. Gruppeleder vurderer stasjonsarbeidet etter kriterier etter timen.
- Strukturert forflytning mellom stasjonene: Elevene stiller opp på rekke bak gruppesjefen. Lærer gir signal– elevene går til neste stasjon.
- Lærere observerer stasjonsarbeid før egen oppstart.

Skriving fra første dag

Hvorfor skiving fra første dag

Når elevene starter på skolen, har de ofte mer erfaring fra skiving (skribleskrift) enn lesing. For mange er skiving også mindre skremmende enn lesing fordi det da er eget budskap som formidles.

Mange elever oppdager sammenhengen mellom lyd og bokstav gjennom skiving, og elevene trenger ikke å ha lært seg alle bokstavene før de selv får skrive. Skiving og lesing hånd i hånd.

Læreren må være bevist på eget språksyn, om det er kommunikative skrivere eller øveskrivere (mye utfyllingsoppgaver) en utvikler.

«For at elevene skal få utviklet sin fonologiske bevissthet, skrivekompetanse og skriveglede, må opplæringen være lekpreget, variert, gi mestringsopplevelser og bestå av meningsfylte skriveoppgaver som gjerne er knyttet til en praktisk aktivitet.» Iris Hanson Myran og Anne Håland.

Innhold

Læreren kan bygge stillas for elevenes skiving på både makronivå (skriverammer, modelltekster, PC, parskiving), og mikronivå (Hva vil du skrive om? Hvordan starter historien?).

Det er ulike måter å iscenesette skiving på: rammelek, veiledet skiving, skrive seg til lesing med lyd støtte. Skiving er en grunnleggende ferdighet.

Lesesenteret bruker Sylvia Read sin modell for støtte for skiving:

1. Emne
2. Modellering. F. eks. bruke modelltekster som stillas (eks Når to er sinte på hverandre), dele ut grafiske skriverammer eller gi elevene startsetninger.
3. Samskriving, lærer og elever.
4. Parskriving/samskriving
5. Selvstendig skiving

Man kan ikke bruke alle disse punktene hver gang noe skal skrives, men det er her tydelig at læreren kan støtte elevene gjennom hele skriveprosessen.

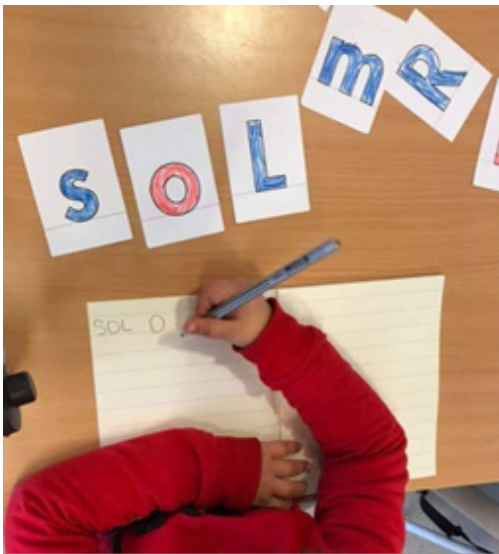
Organisering

Mange ulike skrivesaker tilgjengelig

Elevene bør skrive 30-45 min hver dag.

Veiledet skriving - Skrivetider

Stasjonsarbeid med skrivestasjon

Rammelek

Hvorfor rammelek?

Man ønsker at elevene skal skrive i en kommunikativ kontekst. Rammelek er en måte å iscenesette skrijving på, gjennom lek.

Innhold

Lærer i rolle som sykehusdirektør	Yrke/elev	Elevaktivitet	Skriveaktivitet
Sykehuslek	<ul style="list-style-type: none">• Lege• Sykepleier• Pasient• Apoteker	<ul style="list-style-type: none">• Ta røntgen• Ta blodprøve• Dele ut medisin• Legesjekk• Dele ut mat• Lage medisin (apotek)• Pasienter/lege/ sykepleier	<ul style="list-style-type: none">• Skrive navn på pasientene• Tegne røntgenbilde• Lage og fylle ut blodprøveskjema• Lage resepter• Skrive navn på medisiner• Skrive sykejournal• Meny

Organisering

Rammelek er iscenesatt og organisert lek. Læreren er pådriver, og deler ut roller.

Leken brukes i perioder; innkjørings- periode, deretter kan det også brukes som en post i stasjonsarbeidet.

Lekemiljøet bør være innredet slik at det inspirerer. Elevene bør ha tilgang til relevante rekvisitter og ulike former for papir og skriveredskaper.

Forslag til rammer er: sykehus, redaksjon, butikk, gartneri, politikontor, skole, forlag, sirkus, flyplass.

[Lenke til: Læring gjennom lek på 1. trinn](#)
[Universitetet i Stavanger \(uis.no\)](#)

Intensiv opplæring i lesing og skriving

Når kartlegging er gjort er intensiv opplæring et tiltak for elever som står i fare for å bli hengende etter. For elever som strever med lesing, kan dette gi seg utslag i vansker når det kommer til avkoding, leseflyt og leseforståelse. Leskurs kan tilbys elever man ønsker å løfte uten at de har andre faglige utfordringer. Det er viktig at kurset er intensivt og avgrenset til en tidsperiode.

[Lenke til: Intensiv opplæring for elever fra 1.-4. årstrinn \(udir.no\)](http://udir.no)

På sporet

Hvorfor På sporet?

På Sporet er et forskningsbasert eksempel på intensiv opplæring for elever på 1.trinn som strever med å komme i gang med lesing. ABC, LES, SKRIV, FORSTÅ-øktene skal, med noen unntak, foregå i samme rekkefølge hver dag. Hver del består av fire mindre deler på ca 10 minutter.

ABC

Det primære målet med ABC-delen er at elevene skal oppnå en sikker kobling mellom bokstav og bokstavlyd. Arbeidsmåten er bokstav- og lesespill på nettbrett. I På sporet-prosjektet brukte vi to ulike spill: GraphoGame og På sporet ABC, som begge ble utviklet spesielt for prosjektet.[1] I disse spillene blir bokstav og bokstavlyd alltid presentert sammen og elevene får mange repetisjoner. Elevene bruker hodetelefoner når de spiller slik at de bare hører lyden fra sitt eget spill.

LES

Målet med LES-delen er å fremme elevenes leseferdighet ved å gi elevene trening i og hjelp til å anvende ferdighetene de tilegner seg i ABC-delen i lesing av sammenhengende tekst. Vi fokuserer på at elevene skal bli selvstendige og meningssøkende lesere som kan bruke ulike strategier til å lese og forstå ord og tekster. Dette gjøres gjennom eksplisitt undervisning i avkoding og gjenkjenning av ord kombinert med arbeid med leseforståelse. Arbeidsformen er veiledet lesing, og er knyttet til arbeid med småbøker. Bøkene vi har valgt til LES, passer for aldersgruppen, har stigende vanskegrad og gir mulighet for å trene på ulike utfordringer man møter i skrift.

SKRIV

Målet med SKRIV er å styrke elevenes ferdigheter i å koble lyd og bokstav og å mestre fonologisk analyse, slik at de blir i stand til å uttrykke seg skriftlig. Elevene bruker nettbrett, appen Skoleskrift og hodetelefoner. I Skoleskrift får elevene høre bokstavlyden til bokstaven når de trykker på

tastaturet. Slik kan de lære bokstaver og staving gjennom prøving og feiling. Oppgavene består av korte skriveoppgaver som kan utføres på 10 minutter, for eksempel skriving av lister. Innholdet i oppgaven er knyttet til LES eller FORSTÅ samme dag, eller til tema som ellers engasjerer 6–7-åringene. Mange elever vil være avhengig av at læreren modellerer for å oppnå mestring i denne delen av økta. Noen ganger må læreren hjelpe elevene til å skrive enkelte ord ortografisk korrekt. Det gjelder for eksempel når elevene skal øve seg på å skrive frekvente irregulære ord som «det» eller spørreord.

FORSTÅ

Målet med FORSTÅ er at elevene skal få erfaring med leseforståelsesstrategier som å foregripe, oppsummere og stille spørsmål til teksten. I tillegg er det et mål at FORSTÅ blir en arena der elevene får ta i bruk språket til å snakke om, forklare og begrunne hva som skjer i teksten. Tekstene som elevene leser i begynneropplæringen, er ofte så enkle at de i liten grad utfordrer elevenes leseforståelse. Vi har derfor valgt å arbeide med forståelse ved at læreren leser høyt for elevene. Tekstene som er valgt består hovedsakelig av dikt og bildebøker. FORSTÅ følger en fast struktur: 1) Oppstart: Manualen inneholder forslag til spørsmål som kan hjelpe elevene med å aktivere forkunnskap, foregripe hva som kommer til å skje, og/eller oppsummere hva som har skjedd så langt. 2) Høytlesing og samtale: i manualen finnes forslag til ord, hendelser eller temaer fra tekstene som man kan gripe fatt i og få elevene i tale om. 3) Avrunding: i denne delen gir manualen eksempler på spørsmål som kan hjelpe elevene med å oppsummere det leste og til å foregripe hva som vil skje videre i boka.

[Vite mer: På sporet Manual A4 stående v3 small.pdf \(uis.no\)](#)

Høytlesing

Hvorfor lese høyt?

Høytlesing er viktig for alle barn. Det er ingen selvfølge at det er noe som gjøres hjemme, så for skolen er det viktig både å lese høyt for barna, og å oppmuntre hjemmet til å gjøre det samme. Gjennom høytlesing utvider man barnas lese- forståelse og ordforråd, og samtalen før, underveis og etter er avgjørende for effekten. Det er også mange flere gode grunner for å lese høyt i klassen eller for enkeltelever: utvikler en demokratisk verden, empati, stimulerer fantasien, barnet lærer å lytte, leseglede, lærer fortellingsstruktur osv.

Innhold

Bøker som velges til høytlesing må leses av læreren først.

Organisering

Lese høyt hver dag. Vis gjerne tekst og bilder på skjerm mens du leser. Det finnes bøker en kan vise på skjerm (Feks på Salaby).

Lesekvarten kan i perioder være høytlesing. Stasjonsarbeid kan inneholde en stasjon om leseforståelse.

Nærøysund folkebibliotek er behjelpelig med bokkasser til skolene, og har også bokktips.

Høytlesing/fortelling kan være som en pause, men også gjerne som en del av undervisningen. Eldre elever som leser for yngre elever er flotte høytlesingstunder.

Kartlegging

Hvorfor kartlegging?

Det er viktig å kartlegge leseferdighet i begynneropplæringen. Da kan man sette inn tiltak tidlig for elever som har utfordringer med språk, lesing og skriving. I Nærøysund kommune brukes Conexus som et verktøy for å overvåke utviklingen av elevene. Normerte prøver gir oss tilbakemelding både ang den enkelte elev, skolen, og kommunens satsing

Innhold

I Nærøysund kommune skal vi bruke SOL (systematisk observasjon av lesing) i begynneropplæringen. Alle elevene skal kartlegges ved skolestart. Det skal så gjennomføres en ny kartlegging etter at alle lydene er gjennomgått og en kartlegging mot slutten av skoleåret. I tillegg til SOL gjennomføres Udirs kartleggingsprøver.

[Lenke til: SOL - Forsiden \(sol-lesing.no\)](https://sol-lesing.no)

Organisering

Vi tilrettelegger slik at kartleggingen skal bli en god opplevelse for elevene. Dette kan være klassesdeling eller flere voksne tilstede.

SOL (Systematisk observasjon av lesing)

SOL er et kartleggingsverktøy basert på forskning og mange års erfaring innenfor lesing. I tillegg til å være et kartleggingsverktøy, har SOL også en tiltaksdel, forslag til arbeidsoppgaver og forslag til egnet litteratur,

Målet for SOL er å:

- styrke elevenes leseferdighet.
- gi lærerne høy kompetanse innen leseutvikling slik at de agerer rett overfor elevene.
- ha et system som har faglig tyngde og som støtter seg på anerkjent forskning om lesing

SOL-pyramiden beskriver hovedtrinnene i leseutviklingen til elevene.

Nettsted:

Språkløyper:

<https://sprakloyper.uis.no/barnetrinn/>

Skrivesenteret

<http://www.skrivesenteret.no/ressurser/>

Lesesenteret - Univeristetet i Stavanger

<https://www.uis.no/nb/lesesenteret>

UDIR

Intensiv opplæring for elever fra 1.-4. årstrinn:

<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/tilpasset-opplaring/intensiv-opplaring/>

Vedlegg:

Plan for begrepsutvikling 1.-2.trinn

TEMA	BEGREP	TIPS TIL METODE
FARGER K/H og Naturfag	Fargenyanser og regnbuen Turkis, cerise, lime, gull, sølv, bronse, osv	Fargelære. Blande farger.
FORM Matematikk Samfunnsfag.	Linje, bue, kantete, avlang, rund, oval, taggete, hjerteformet, firkantet, Kvadrat, sirkel, rektangel, mangekantede Kule, terning, sylinder, prisme.	Konkreter: Logiske brikker, spill, data. Bruke språket. Bokstav og tall-beskrivende form-begreper repeteres, bl.a. i forbindelse med lese, skrive- og regneopplæringa.
STILLING Norsk Matematikk	Loddrett, vannrett, skrå, oppreist, stående, liggende.	Innlæring av tall og bokstaver. Lodd i snor og glasskål med farget glass el.gjennomsiktig flaske. Kryssord.
PLASS I ROMLIG SAMMENHENG OG PLASS I HENDELSER-REKKEFØLGE OG TIDSREKKEFØLGE Matematikk Norsk Samfunnsfag.	Utenfor, ordenstall, mellomste. I, inni. Først-, etter i ei rekke (både konkret rom- lig rekke og tidsrekkefølge) Ved siden av, til venstre for, til høyre for. Nest-begrepet.	Praktiske øvelser, leiker, beskjeder.
STØRRELSE Matematikk Norsk	Nest-begrepet, høy, lav osv. Størrelses-begreper som angår høyde og lengde, bredde og dybde. Høyde: høy, lav. Alder: gammel, ung Fart: treg, rask. Gradbøying av adjektiv: Kort, kortere, kortest. Høy, høyere, høyest	Praktiske øvelser, leiker.
RETNING Norsk Matema-tikk Samfunnsfag Kroppsøving	Bort til. Gå rundt, omkring. Fremover, bak- over, langs noe, innover, utover, inn i, ut av, bort fra. Framom, bakom, fremst, bakerst. Himmelretningene.	Praktiske øvelser, leiker, spill. Solur, sola, maurtue.

TEMA	BEGREP	TIPS TIL METODE
ANTALL Matematikk	Flere, færre. Partall, oddetall. Odenstall. Minus/subtraksjon: Trekke fra, spise opp eller gi bort. Pluss/addisjon: legge til, få. Ener, tier og hundre som begrep. Dobbel og halvparten.	Tierbunter, Innføring av tall som symboler for antall (og etter hvert for plasseringer i rekkefølger, nr.1, nr 2 etc.) symboler for r egneoperasjoner (+, -) og forholdssymboler (<=>)
LYD/- SPRÅKLYD Norsk Naturfag.	Bokstav, ord. Utvikle bevissthet om at språklyder i talte ord symboliseres med bokstaver. Lære å bestemme språklyden på plass først og på plass etter i talte ord. Bli bevisstgjort på at sammenlesing innebærer at vi må lese språklydene uten å stoppe mellom disse for å høre hvilket ord det blir.	Lyden for hver bokstav
MØNSTER K/H Matematikk	Sikksakk, flekkete, rutete, stor-/ småmønster, kvadratisk, bladmønster, symmetrisk, zebra-/ leopardmønster. Border, symmetri, symmetrilinje, speiling.	Tegne, gjenkjenne og fortsette på et mønster.
FUNKSJONER Kroppsøving, Samfunnsfag.	Arbeidsliv, yrke, hverdagsliv. Hva de utfører selv (Sprette, hinke, skyve, skli, åpne, lukke, låse, stenge, bytte, skifte, tenne, slukke, stifte.)	Vi bruker yrker i nærmiljøet og plan for alternative læringsarenaer.
STOFF-ARTER Naturfag. K/H	Ull, bomull	Karding, spinning. strikking. toving.
OVERFLATER Naturfag Kunst og håndverk	Flisete, pusset	Kjenne på. Observasjon
STOFF EGENSKAPER Naturfag	Repetisjon i naturlige situasjoner og undervisning av flere begreper som f.eks. fast, elastisk, seig, gjennomskiktig m.fl.	Observere, kjenne på, benevne, rive, slite, dra i.
MÅL/VEKT/ VOLUM Matematikk, Mat & helse, Kroppsøving	Repetisjon i naturlige situasjoner og undervisning av flere begreper som f. eks. kg Vekt: tung, lett. Metriske benevnelser: m, cm.	Boks der alle sidene er 10 cm Veie, måle, bake. Hoppe lengde. Også knyttet til ulike rommål. Veinger og forholdsvurderinger. Veing av f.eks. sekken og annet.

TEMA	BEGREP	TIPS TIL METODE
TEMPERATUR Matematikk Na- turfag	Repetisjon i naturlige situasjoner og undervisning av flere begreper som f. eks. varmegrader, kuldegrader, å bestemme antall grader celsius.	Gradestokk.
LUKT Mat & helse	Repetisjon i naturlige situasjoner og undervisning av flere begreper som f. eks. bensinlukt, lukt av ulike materialer.	Bruk av nærmiljøet. Lukte- bokser.
SMAK Mat & helse	De 5 smakskategoriene	Smaksprøver
TID Matematikk Norsk Samfunnsfag Kroppsøving	Døgn (ord for deler av døgnet), uke, ukedag, måned, år, nåtid, fortid, fremtid. Klokka. Tidslinja.	Naturen, deler av døgnet, årstidene. Timeglass.
FORANDRING Naturfag, Kropps- øving	Repetisjon av forandring i farge, i form, i stilling, i plass, i retning. Årstidsforandringer.	Klokke. Måle elevenes vekt og høyde.
FART/HASTIGHET Matematikk Kroppsøving Naturfag	Repetisjon i naturlige situasjoner og undervisning av flere begreper som f. eks. økende fart, avtagende og minkende fart.	Utprøving. Lek.
VERDI/ VERDI- SYN/ PENGEVERDI Matematikk	Verdisyn: rett-galt vurderinger. Pengever- di. Kroner, femkroner, tikroner, 20- kroner. Krone, mynt, veksle, vekslpenger, 0- 200 Menneskerettigheter.	Markering av FN-dag. «Det er mitt valg»
KJØNN/ ALDER / FAMILIE Samfunnsfag Krlle	Søsken, søster, bror, stesøster, stebror, halvsøsken, halvsøster, halvbror, foreldre, stemor, stefar, besteforeldre, mormor, morfar, farmor, farfar, tante, onkel, søskenbarn.	Slektstre. Samtale.

TEMA	BEGREP	TIPS TIL METODE
<p>FØLELSER</p> <p>Norsk</p> <p>Krle</p> <p>«Det er mitt valg»</p>	<p>GLEDE - Glad, kjærlig, blid, lykkelig.</p> <p>SORG - Trist, bedrøvet, sjalu, ulykkelig, fortvilet, Bekymret, lei seg, misunnelig, skuffet, på gråten</p> <p>TRYGGHET - Fornøyd, rolig, tilfreds, lettet, sikker, modig, stille, tålmodig, ubekymret, trygg, takknemlig, interessert</p> <p>FRYKT - Engstelig, nervøs, skremt, utrygg, redd, forskrekket, spent, grue seg, urolig</p> <p>KJÆRLIGHET - Forelsket, vennlig, snill, omtensksom, elske, glad i, føle seg knyttet til, sette pris på, bry seg om, like godt</p> <p>SINNE - Misfornøyd, sur, aggressiv, hissig, sint, rasende, fiendtlig, irritert, hevngjerrig,</p> <p>STOLTHET - Fornøyd, modig, positiv, selvsikker, selvgod, kry, overlegen, stolt, motivert</p> <p>SKAM - Flau, skamfull, glemsk, ergerlig, håpløs, sjenert, likegyldig, ensom, ydmyk, forlegen, angerfull, likeglad, nærtagen, overfølsom, forundret, mistenksom, tvilende, forbauset, forvirret, nysgjerrig, usikker, forventningsfull, lure på</p> <p>ANDRE BEGREPER - Avsky, lyst, følelsesløs, kjedsomhet, fanatisk, lengte, sult, kvikk/våken, heimlengsel, skyldfølelse, urettferdighetsfølelse,</p>	

